

Vom Deutschen Orden bis zur Republik Estland

historische und kulturelle Vielfalt im Nordosten Europas

Od Zakonu Krzyżackiego do Republiki Estońskiej

różnorodność historyczna i kulturowa w Europie północno-wschodniej

**Deutsch-polnisch-estnische
Studientagung
vom 9.–17.07.2021
in Tallinn, Narva und Tartu**

**Polsko-niemiecko-estońskie
spotkanie studyjne
w dniach 9.–17.07.2021
w Tallinnie, Narwie i Tartu**

Veranstaltet von / organizacja:

Adalbertus-Werk e.V.
Bildungswerk der Danziger Katholiken

*Stowarzyszenie św. Wojciecha
Towarzystwo Oświatowe Gdańskich
Katolików*

Gefördert durch:

Bundesministerium
des Innern, für Bau
und Heimat

aufgrund eines Beschlusses
des Deutschen Bundestages

Liebe Mitglieder, Freundinnen und Freunde des Adalbertus Werk e.V., sehr geehrter Damen und Herren,

es mag zunächst erstaunen, dass wir in diesen Monaten der Beschränkungen und Reisewarnungen die Einladung zu einer Studientagung und Begegnung herausgeben. Es geht hier aber einerseits um eine Veranstaltung im Juli 2021, andererseits verändert die Politik alle Dinge des täglichen Lebens fast stündlich – die Fristen für Förderanträge bei der öffentlichen Verwaltung und der Kirche wurden aber nicht ausgesetzt. Das heißt: Wir müssen viele Monate vor Beginn einer Veranstaltung eine konkrete Planung, ein Programm und eine fertige Kostenberechnung einreichen. Tun wir das nicht, gibt es für die Veranstaltung keine Förderung. Somit müssen wir nun auch Hotels und den Bus buchen und planen.

Deshalb laden wir herzlich zu unserer Studientagung nach Estland ein. Was wir planen, wo wir hinfahren wollen und wen wir dort treffen werden, steht im angefügten Programm. Dort sind auch bereits die gebuchten Hotels angegeben. In jedem Hotel sind zunächst 25 Betten reserviert. Interessenten melden sich bitte bereits in den kommenden

Wochen. Die endgültigen Anmeldungen durch die Anzahlung und die Entscheidung, ob wir die Veranstaltung durchführen können, werden im Mai 2021 erfolgen. Anmeldungen werden nach der Reihenfolge des Eingangs angenommen. Wer sich bereits jetzt vormerken lässt steht dann auch auf der Liste der möglichen Teilnehmer weit oben. Die Begegnung kann wegen einer weiteren Virenwelle ausfallen, sie wird allerdings auch abgesagt, wenn sich zu wenig Teilnehmerinnen und Teilnehmer anmelden.

Der endgültige Preis kann erst festgelegt werden, wenn die Teilnehmerzahl feststeht und der Förderantrag bewilligt ist. Unser Ziel ist ein Teilnehmerbeitrag für Westeuropäer von ca. 400 Euro und für Osteuropäer von ca. 200 Euro. Einzelzimmer kosten Zuschlag, Jugendliche in Ausbildung sollen Ermäßigung erhalten. Die Konditionen bleiben ansonsten wie bisher: Jeder sorgt für seine An- und Abreise und es gibt pro Person – so wie die Förderung bekommen – einen Fahrtkostenzuschuss.

Man kann also seine Reise individuell planen, länger bleiben, früher hinfahren oder über Lettland zurückreisen, da es von Tartu aus – je nach Fluggesellschaft – Sinn macht, gleich nach Riga zum dortigen Flughafen zu reisen. Nach Tallinn sind es etwas mehr als 2 Stunden mit Bus oder

Bahn, nach Riga etwa 4 Stunden. Die Tickets müssen wir dann ggf. in Tartu individuell besorgen.

Natürlich darf und soll jeder von Ihnen/Euch die Einladung weitergeben oder Freunde mitbringen, damit wir eine ausreichend große Gruppe zusammen bekommen. Von Seiten des Bundesministeriums, aber auch von Seiten der Regierung Estlands gelten für unsere Reise ggf. die jeweils geltenden Hygiene- und Abstandsregeln, die wir auch dokumentieren müssen – also zum Beispiel Mund- Nasenschutz im Bus.

Drodzy członkowie Stowarzyszenia Św. Wojciecha, szanowni Przyjaciele, szanowni Państwo,

może zaskoczyć fakt, że wysyłamy zaproszenia na spotkanie, gdy codziennie słyszymy o ograniczeniach w życiu codziennym i ostrzeżeniach dot. podróży zagranicznych. Ale z jednej strony chodzi o wydarzenie w lipcu, a z drugiej politycy wprowadzają nowe zasady i obostrzenia prawie co godzinę – a terminy składania wniosków o finansowanie ze strony administracji publicznej i kościoła nie zostały zawieszane.

Oznacza to, że musimy przedłożyć konkretny plan, program i kalkulację kosztów na trzy miesiące przed rozpoczęciem wydarzenia. Jeśli tego nie zrobimy, spotkanie nie będzie dofinansowane. Więc już teraz musimy rezerwować (hotele, przewozy) i planować. Oczywiście nadal możemy anulować spotkanie już po złożeniu wniosku.

Serdecznie zapraszamy niniejszym na nasze wydarzenie w Estonii. Co planujemy, dokąd zamierzamy pojechać i kogo spotkamy załączamy w programie poniżej. Podaliśmy również zarezerwowane hotele. W każdym hotelu zarezerwowaliśmy 25 łóżek. Zainteresowanych prosimy o zgłoszenia już w nadchodzących tygodniach. Ostateczne zgłoszenia wraz z przelewem zaliczki oraz decyzją, czy spotkanie dojdzie do skutku terminujemy na maj 2021. Zgłoszenie zostanie przyjęte w kolejności otrzymywania. Im szybciej ktoś się zgłosi, tym pewniejszy wyjazd. Spotkanie może zostać odwołane na skutek kolejnej fali wirusa, bądź z względu na zbyt małą ilość chętnych.

Koszty określimy, kiedy dokładnie będziemy wiedzieć, ilu mamy uczestników i jakimi środkami będziemy mogli dysponować z dofinansowania. Naszym celem jest jednak by uczestnicy z Europy Zach. uiszcili opłatę w wys. 400 EUR, zaś uczestnicy z Europy Wsch. ok. 200 EUR. Pokój jednoosobowy wymaga uiszczenia dodatkowej opłaty. Studenci i osoby uczące się otrzymają zniżkę. Warunki pozostają takie same jak uprzednio: Każdy dba o swój przyjazd i odjazd, a na każdą osobę przysługuje dodatek podróży - jeśli otrzymamy fundusze.

Można więc zaplanować podróż indywidualnie, zostać dłużej, przyjechać wcześniej lub wrócić przez Łotwę, a ponieważ z Tartu ma to sens – w zależności od linii lotniczej – zaplanować podróż z lotniska w Rydze. Tallinn jest oddalony nieco ponad 2 godziny autobusem lub pociągiem, a do Rygi jest około 4 godzin. Ewentualnie trzeba by w Tartu indywidualnie zakupić bilety.

Oczywiście każdy może przekazać to zaproszenie dalej: przyjaciółom, rodzinie, etc., abyśmy mieli wystarczająco dużą grupę. Ze strony ministerstwa Niemiec, jak i rządu Estonii obowiązują nas będą z pewnością zasady dotyczące higieny i odstępów między uczestnikami, jak i np. okrycie ust i nosa w autobusie.

PROGRAMM

(Änderungen vorbehalten /zastrzegamy prawo zmian)

Freitag, 09. Juli 2021 / Piątek, 9 lipca 2021

- Individuelle Anreise der Teilnehmerinnen und Teilnehmer nach Tallinn.
Indywidualny przyjazd do Tallinnu.
- ab 15:00 h „Check In“ / „Check In“ w hotelu.
Hotel Tallink SPA****, Sadama 11a,
www.tallinkhotels.com
- Zeit zur individuellen Erkundung der Stadt /
Indywidualne zwiedzanie miasta

Samstag, 10. Juli 2021 / Sobota, 4 lipca 2021

- 09:00 h Eröffnung der Tagung, Programmvorstellung, organisatorische Hinweise. / *Oficjalne rozpoczęcie spotkania, sprawy organizacyjne.*
- 10:00 h „Dänen, Deutsche, Schweden, Russen, Esten – Spurensuche in der Geschichte der Stadt Tallinn/Reval“. / *„Duńczycy, Niemcy, Szwedzi, Rosjanie, Estończycy – śladami historii Tallina/Rewal“.*
Referat und Präsentation: **Dr. Sirje Kivimäe**, Gesellschaft für Deutschbaltische Kultur in Estland, ehemals am Institut für Geschichte der Estnischen Akademie der der Wissenschaften. / *Towarzystwo Kultury Niemiecko-Bałtyckiej w Estonii, były Instytut Historii Estońskiej Akademii Nauk Tallinn.*
- 11:30 h Besuch des Parlamentsgebäudes auf dem Domberg. „Estland in der EU“. / *Wizyta w parlamencie na Wzgórzu Katedralnym Toompea. „Estonia w UE“.*
Gespräch mit der langjährigen Rektorin des Narva College der Uni Tartu, Parlamentarierin und ehemaligen Innenministerin Estlands. / *Rozmowa z wieloletnią rektor Collegium Narva Uniwersytetu w Tartu, parlamentarzystką i byłą minister spraw wewnętrznych Estonii. Dr. Katri Raik, Tallinn (angefragt)*
- 15:00 h Rundgang und Besuch der am Vormittag beschriebenen Erinnerungsorte der Vergangenheit der Stadt Tallinn/Reval. / *Zwiedzanie i wizyta w miejscach pamięci z przeszłości Tallinna/Rewala opisanych rano.*
Vorbereitung und Leitung / *Prowadzenie: Dr. Sirje Kivimäe, Tallinn.*
- 19:00 h Begegnung und Diskussion beim Verband der Polen in Estland. / *Spotkanie i dyskusja w Związku Polaków w Estonii.*
Leitung: **Halina Krystyna Kisłacz**, Vorsitzende / *przewodnicząca (angefragt)*

Sonntag, 11. Juli 2021 / Niedziela, 11 lipca 2021

- 10:00 h Polnischsprachiger Gottesdienst in der St. Petrus und St. Paulus Kathedrale. / *Polskojęzyczna msza św. w katedrze św. Piotra i Pawła.*
- anschl. / *potem:* Treffen und Gespräch mit der katholischen Jugendgruppe. / *Spotkanie i dyskusja z katolicką grupą młodzieżową.*

14:30 h Fortsetzung des Rundwegs zu den Erinnerungsorten. Busfahrt: Park Kadriorg (heute Amtssitz der Staatspräsidentin), Sängereisenwiese (hier begann 1988 mit der sog. „Singer Revolution“, einer gewaltigen musikalischen Demonstration gegen die Sowjet Herrschaft, der Weg in Estlands Unabhängigkeit), Lasnamäe (Stadtteil mit überwiegend russischen Einwohnern), Besuch des Jugendzentrums, Besuch der Ruinen des Brigittenklosters und des 2001 neu gegründeten Klosters (Die Geschichte der Ruinen am Ufer des Flusses Pirita reicht zurück bis ins Jahr 1407, als hier von schwedischen Brigittenschwestern das größte Nonnenkloster Alt-Livlands gegründet wurde). /

Kontynuacja zwiedzania do miejsc pamięci. Wycieczka autobusowa: Park Kadriorg (obecnie oficjalna rezydencja prezydenta państwa), Laulupidu (tutaj rozpoczęła się w 1988 r. tzw. „śpiewająca rewolucja”, potężna demonstracja muzyczna przeciwko sowieckim rządowi, będąca drogą do niepodległości Estonii), Lasnamäe (dzielnica z głównie rosyjskimi mieszkańcami), wizyta centrum młodzieżowego, ruiny klasztoru brygidek i klasztoru założonego w 2001 r. (historia ruin nad brzegiem rzeki Pirita sięga 1407 r., kiedy to tutaj powstał największy klasztor na Starzych Inflantach założony przez szwedzkie siostry brygidki).

Vorbereitung und Leitung / Prowadzenie:
Dr. Sirje Kivimäe, Tallinn

18:30 h Abrechnung / rozliczenie za pobyt

Zeit zur Begegnung in Kleingruppen. /
Czas na spotkania w małych grupach.

Montag, 12. Juli 2021 / Poniedziałek, 12 lipca 2021

10:00 h Besuch des Stadtarchivs Tallinn: „Der Deutsche Orden und die Hansestadt Reval. Die Deutschen in Estland im Mittelalter“. Präsentation der ältesten Urkunden im Archiv. / *Wizyta w archiwum miejskim w Tallinie: „Zakon krzyżacki i hanzeatyckie miasto Rewal. Niemcy w Estonii w średniowieczu”. Prezentacja najstarszych dokumentów w archiwum.*

Referent: **Dr. Juhan Kreem**, Tallinn, wissenschaftlicher Mitarbeiter des Archivs und Chefredakteur des Jahrbuchs der Stadtgeschichte in Estland „Vana Tallinn“. / *Pracownik naukowy archiwum i redaktor naczelnny rocznika historii miasta w Estonii „Vana Tallinn“.*

12:00 h Treffen mit den Vertretern der „Gesellschaft für deutschbaltische Kultur in Estland“. / *Spotkanie z przedstawicielami „Towarzystwa niemiecko-bałtyckiej kultury w Estonii“*

15:00 h Besuch des Jüdischen Zentrums und der Synagoge. Gespräch mit den Vertretern der jüdischen Gemeinde. / *Wizyta w centrum żydowskim i synagodze. Rozmowa z przedstawicielami społeczności żydowskiej.*

Dienstag, 13 Juli 2021 / Wtorek 13 lipca 2021

09.00 h Abreise nach Narva / *Odjazd do Narwy.*

Auf dem Weg: Erläuterungen zur Bedeutung des Ölschiefer-Abbaus in Estland zwischen dem ersten Weltkrieg und der Sowjetzeit. Besuch in Rakvere, dem Geburtsort des berühmten estnischen Komponisten Arvo Pärt (lebte in Österreich und Berlin im Exil und kam erst 2008 nach Estland zurück), eines deutsch-baltischen Gutshauses in Palmse und in der ehemals „geschlossenen Stadt“ Sillamäe (deutsch Sillamäggi), im 19. Jh. Kurort – in der UdSSR Sperrgebiet als Rüstungs- und Uranabbaustandort. /

Po drodze: objaśnienia dotyczące znaczenia wydobycia tępów bitumicznych w Estonii między pierwszą wojną światową a erą sowiecką; wizyta w Rakvere, miejscu narodzin słynnego estońskiego kompozytora Arvo Pärta (mieszkał na emigracji w Austrii i Berlinie, powrócił do Estonii dopiero w 2008 r.); dwór niemiecko-bałtycki w Palmse oraz w dawnym „zamkniętym mieście” Sillamäe (niem. Sillamäggi), w XIX w. uzdrowisko - wojskowa strefa zamknięta ZSRR, miejsce produkcji sprzętu wojskowego i wydobycia uranu.

Vorbereitung und Leitung / Prowadzenie:
Dr. Sirje Kivimäe, Tallinn

ca. 13:00 h „Check In“ / „Check In“ w hotelu
INGER Hotel***, Puškini 28
<http://hotel.inger.ee>

15:00 h Besuch des Narva College der Universität Tartu. Das College wurde 1999 gegründet. Es ist die einzige Hochschule in Estland, die sich hauptsächlich auf die Vorbereitung von Lehrern für estnische Schulen mit Russisch als Unterrichtssprache konzentriert (die

Foto: Bestalex/Wikimedia Commons

Staatssprache Estlands ist Estnisch). Die Rolle des Kollegiums ist besonders, da 26% der Bevölkerung in Estland, 76% im Landkreis Ida-Viru und 96% in der Stadt Narva russische Muttersprachler sind. /

Wizyta Kolegium Narwa Uniwersytetu Tartu. Szkoła została założona w 1999 roku. Jest to jedyny uniwersytet w Estonii, który koncentruje się głównie na przygotowaniu nauczycieli do szkół estońskich z rosyjskim jako językiem nauczania (oficjalnym językiem Estonii jest estoński). Rola uczelni jest szczególnie, ponieważ 26% ludności w Estonii, 76% w

okręgu Ida-Viru i 96% w mieście Narwa to rodzimi użytkownicy rosyjskojęzyczni.

Präsentation und Diskussion über die Integrationsprobleme in der Grenzstadt der EU, mit der langjährigen Rektorin des Narva College der Uni Tartu, Parlamentarierin und ehemaligen Innenministerin Estlands **Dr. Katri Raik**, Tallinn. / *Prezentacja i dyskusja nt. problemów integracji na granicy UE. Rozmowa z wieloletnią rektorką Kolegium Narwa Uniwersytetu w Tartu, parlamentarzystką i byłą minister spraw wewnętrznych Estonii.*

18:30 h Begegnung mit russischen Einwohnern von Narva. / *Spotkanie z rosyjskimi mieszkańcami Narwy.*

Mittwoch, 14. Juli 2021 / Środa 14 lipca 2021

09:30 h Fahrt zur Hermanns-Feste Narva. Gegründet von Dänen wurde die Burg an den deutschen Orden verkauft und war dessen östlichste Burg. Direkt gegenüber, am anderen Ufer

Foto: Dezidor/Wikimedia Commons

des Flusses, liegt die russische Festung Iwangerod. Heute ist der Fluss Narva die EU-Außengrenze.

Gespräch über die estnisch-russischen Kulturbegegnungen in Narva. / *Przejazd na zamek Hermannna. Zamek, założony przez Duńczyków, został sprzedany Zakonowi Krzyżackiemu i był jego najbardziej wysuniętym na wschód zamkiem. Rosyjska forteca Iwangerod znajduje się naprzeciwko, na drugim brzegu rzeki. Dziś rzeka Narwa jest zewnętrzną granicą UE. Rozmowa o estońsko-rosyjskich spotkaniach kulturalnych w Narwie.*

Vorbereitung und Leitung: **N.N.**

13:30 h Busfahrt nach Tartu/Dorpat am Peipus-Ufer entlang. In Mustvee Begegnung und Gespräch mit den russischen Altgläubigen. / *Przejazd autobusem do Tartu/Dorpat wzdłuż brzegu Peipus. W Mustvee spotkanie i rozmowa z rosyjskimi starowiercami.*

ca. 17:30 h „Check In“ / „Check In“ w hotelu Hotel Dorpat****, Soola 6, www.dorpat.ee

Donnerstag, 15. Juli 2021 / Czwartek 15 lipca 2021

10:00 h Gespräch im Hauptgebäude der Universität Tartu. Erläuterungen zur Geschichte der Wissenschaft und der universitären Bildung der größten und ältesten Universität Estlands vom 17. Jahrhundert bis heute. / *Dyskusja w głównym budynku Uniwersytetu w Tartu. Historii nauki i edukacji uniwersy-*

teckiej największego i najstarszego uniwersytetu w Estonii od XVII wieku do współczesności.

Leitung: **Mitarbeiter/in der Universität Tartu** (angefragt).

14:00 h Treffen im Deutschen Kulturinstitut. Zeugnisse der historischen Vielfalt – Erinnerungsorte in Tartu. Vortrag mit Exkursion unter Leitung der Deutschen in Tartu / *Spotkanie w Niemieckim Instytucie Kultury. Dowody różnorodności historycznej - miejsca pamięci w Tartu. Wykład z wycieczką prowadzoną przez Niemców w Tartu.*

Vorbereitung / *Prowadzenie:*

Julia Baršukova, Tartu

Freitag, 16. Juli 2021 / Piątek, 16 lipca 2021

10:00 h Besuch bei Domus Dorpatensis – deutsch-estnische Stiftung zur Förderung der Wissenschaft und Kultur, gegründet im Jahr 2002. Gespräch über die Arbeitsweise, Intention, Finanzierung und Ziele der Stiftung. / *Wizyta w Domus Dorpatensis - niemiecko-estońskiej fundacji na rzecz nauki i kultury, założonej w 2002 r. Dyskusja na temat działalności, założeń, finansowania i celów fundacji.*

anschl. / *potem:* Estland – historische und kulturelle Vielfalt im Nordosten Europas / *Estonia – różnorodność historyczna i kulturowa w północno-wschodniej Europie.*

Schlussvortrag / *wykład zamykający:* Bürgermeister / *burmistrz* **Dr. Urmas Klaas**, Tartu (angefragt).

15:00 h Besuch des Estnischen Nationalmuseums (Eesti Rahva Muuseum). Das Museum befasst sich der estnischen und anderen finno-ugrischen Kulturen unter vielerlei Gesichtspunkten des täglichen Lebens. Es ist das wichtigste ethnologische Museum des Landes. /

Wizyta w estońskim muzeum narodowym (Eesti Rahva Muuseum). Muzeum zajmuje się estońskimi i innymi kulturami ugrofińskimi z różnych punktów widzenia codziennego życia, najważniejsze muzeum etnologiczne w kraju. <https://www.erm.ee/en>

20:00 h Evaluation und Auswertung der Studientagung / *Ewaluacja*

Samstag, 17. Juli 2021 / Sobota, 17 lipca 2021

Abreise / *Check out / wyjazd*

Veranstalter der Studientagung / *organizacja:*

Adalbertus-Werk e.V. Bildungswerk der Danziger Katholiken
Adalbertus-Jugend Katholische Jugend aus Danziger Familien

Korrespondenzanschrift / *adres do korespondencji:*

Wolfgang Nitschke M.A.
Vorsitzender des Adalbertus-Werk e.V.
Von-Itter-Platz 8, 47798 Krefeld
Telefon: +49171/3153876
E-Mail: w.nitschke@adalbertuswerk.de